

CAPUT III.

Per serpentis astutiam decepta mulier, id est Eva, de fructu vetito gustat, eumque dat viro suo, qui etiam Dei præceptum transgreditur: indicta singulis poena, e paradiso pelluntur, ante quem Cherubim custos ponitur, cum flammeo gladio.

QUESTIO I. — AN γ . I. AGATUR DE VERO SERPENTE.

Resp. et dico: Communior, verior, et sacro textui conformior est sententia asserentium, diabolum fuisse locutum Evæ per verum serpentem.

Prob. I. Quia Moyses diserte dicit γ . 1. *Sed et serpens erat callidior cunctis animantibus terræ*: atqui male comparatio fieret cum cæteris terræ animantibus, si per serpentem non intelligatur verum animal: ergo Moyses loquitur de vero serpente. Sic male diceretur leo fortissima bestiarum, si ipse bestia non esset.

II. Quia S. P. Aug. lib. XI de Gen. ad lit. cap. XXIX ait: *Locutus est serpens mulieri, sicut asina, in qua sedebat Balaam, locuta est homini, nisi quod illud fuit diabolicum, hoc angelicum.* Et ibidem cap. 27 asserit, quod dæmon angelus ille perversus vero serpente usus sit velut organo, movens illius linguam, sicut movere potuit, ad exprimendos verborum sonos, ut signa corporalia, per quæ mulier suadentis intelligeret voluntatem. Simile quid etiam asserit Theodoretus, Q. 32, dicens: *Serpens erat organum inimici veritatis.*

III. Poena quæ inflicta fuit serpenti, non nisi in naturali serpente reperitur; ait enim Dominus ad illum: *Quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia animalia et bestias terræ* (adeoque animal erat, et bestia terræ), *super pectus tuum gradieris, et terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ.* Porro istam poenam nec proprie patitur diabolus, nec ullo modo serpens umbraticus: ergo, etc.

IV. Denique his accedit constans traditio, et apprehensio communis; quam etiam inter ethnicos viguisse ostendunt auctores.

Obj. I. Si quis diceret, Brutum est creatura perfectior plantis terræ, non significaret brutum esse plantam: ergo nec Moyses dicens, serpens erat callidior cunctis animantibus terræ, propterea significavit, serpentem illum fuisse animal terræ.

R. Negando consequentiam: disparitas est, quod in primo casu sit simplex et perfectus comparativus; qui proinde potest, et regulariter fieri debet inter res disparatas. At in textu Scripturæ virtualiter superlativus est, ita ut sensus sit: Serpens erat callidissimus cunctorum animantium terræ.

Inst. Nulla videtur esse ratio, cur una illarum propositionum explicetur superlative, potius quam altera.

R. Negando assumpt. quia textus Scripturæ γ . 14 explicatur per particulam *inter*, quæ est evidentissimum signum superlativi, et appellat res consimiles: in secundo autem textu non nisi abusive diceretur, Brutum est creatura perfectissima omnium planta-

rum; adeoque nec per particulam *inter* explicari posset, nec esse superlativus.

Obj. II. Reptasset equidem serpens, et terram comedisset, etiamsi ex instinctu dæmonis primos parentes non decepisset; ergo reperere non fuit ei poena, sed natura.

Respondent aliqui, serpentes in initio mundi non reptasse, sed tantum post inflictam a Deo maledictionem: imo nequidem modo omnes reperere, sed tantum aliquos. Verum cum ista opinio vix videatur probabilis:

Resp. negando consequentiam: quia Deus illud, quod ante peccatum erat serpenti naturale, post peccatum vertit in poenam; sicuti viro laborem, et mulieri partum (quæ in statu innocentiae ipsi fuissent naturalia) in poenam convertit post peccatum.

Itaque ea, quæ antea fuissent serpenti naturalia, post illam tentationem, et peccatum protoparentum, fuerunt ei poenæ et supplicium: non quidem habito ad serpentem respectu, qui nullam ex illis poenam sensit, sed habito respectu ad hominem; in quantum nimirum quæ antea fuerant serpenti naturalia, post peccatum eidem fuere ad magnum dedecus, opprobrium, odium, et execrationem: qui enim antea non fuisset homini propter ista invisus et execrabilis, post peccatum infamis, exosus, et abominabilis extitit. Et hinc est quedam veluti poena et supplicium serpentis, ut ex illo tempore cum homo super omnia alia animalia oderit, aversetur, abominetur, et quoquo modo lædere ac perimere conetur.

Obj. III. Serpens non peccaverat; ergo nec maledicti, nec puniri poterat.

R. Negando rursus consequentiam, quia sæpe et merito cum auctoribus scelerum organa et instrumenta maledicuntur et puniuntur. Sic Levit., XX, 15 et 16, bestiales cum ipsis jumentis, scelerum organa, morte plecti jubentur. Sic falsarius cum suo calamo plectitur. Sic anima damnabitur cum corpore, patratorem criminum organo et instrumento, quia scilicet etiam detestatione digna sunt scelerum instrumenta.

Obj. IV. Verba Dei maledicentis non possunt de naturali serpente intelligi; nam inter cætera additur: *Inimicitias ponam inter te et mulierem, semen tuum, et semen illius, et ipsa conteret caput tuum.*

R. Distinguendo assumpt. Non omnia verba maledicentis Dei de naturali serpente possunt intelligi; concedo: nulla verba, etc.; nego assumpt. Porro ad veritatem nostræ sententiæ sufficit, quod aliqua illorum verborum cadant in serpentem naturalem, quamvis alia dirigantur ad serpentem infernalem, ejusque sequaces angelos apostatas, et perversos homines, quos ex patre diabolo esse, ipsa Veritas asserit Joan. VIII.

Ratio hujus asserti plana est: quia non tantum per naturalem serpentem, sed per diabolum quoque, in isto serpente agentem, Evam fuisse seductam sustinemus. Præterea, quod allegata verba multo minus de umbratico serpente, quam de naturali intelligi valeant.

Inst. S. P. Aug. verba illa: *Super pectus tuum gra-*

dieris, et terram comedes, intelligit de diabolo; ergo nulla verba maledicentis Dei de naturali serpente intelligi possunt.

Prob. ant. ex lib. II de Gen. cont. Manich. cap. XVII, et ex lib. XI de Gen. ad lit. cap. XXXVI, ubi illa explicat hoc modo: Diabolus super pectus ac ventrem graditur, quatenus duabus viis tentat homines seducere; scilicet per superbiam et libidinem: nomine enim pectoris significatur superbia, quia ibi dominatur impetus animi; nomine autem ventris significatur carnale desiderium. Dicitur etiam: *Et terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ*, id est, ad te pertinebunt, quos terrena cupiditate deceperis, id est, peccatores qui terræ nomine significantur: hos diabolus devorat omnibus diebus, quibus ante extremum iudicium agit hanc potestatem.

R. Neg. conseq. et ad auctoritatem S. P. dico, eum nihil aliud ibidem insinuare, quam quod ea maledicta, quæ Deus in serpentem congessit, sub illius vocabulo et figura ad diabolum etiam aliquo modo pertineant; in quantum nempe Deus maledixit serpenti propter satanam, qui eo usus fuerat tanquam instrumento: sicuti si quis v. g. musicum instrumentum confringat, ut dolore afficiat illum qui eo ad canendum utebatur. Sed sicuti in hoc casu nihil proprie frangitur nisi ipsum instrumentum; ita conformiter ad supra dicta prob. III, dicimus, quod *terram comedere et super pectus gradi*, in naturali et proprio sensu non intelligatur nisi de naturali serpente; quamvis interim admittamus, quod in sensu metaphorico et figurato ea etiam de diabolo intelligantur; ut locis citatis dicit S. Pater.

Obj. V. Naturales serpentes terrorem incutiunt hominibus: unde et ipse Moyses, divina quamvis sapientia et gratia confirmatus, exhorruit videns virgam suam conversam in serpentem: ergo multo magis exhorruisset Eva ad affatum serpentis, si naturalis fuisset.

R. Negando consequentiam, tum quia juxta aliquos serpens ille non erat horrendus, sed mitis; nec terribiliter reptabat, sed subtiliter et erectus ingrediebatur; tum quia existimabat Eva bonum genium in serpente latere, qui sibi fausta nuntiabat; tum præcipue quia in statu innocentiae nullum animal homini nocere poterat, sed omnia ejus imperio perfecte subdebantur; ergo nulla poterat esse ei causa horroris.

Obj. VI. Saltem attonita hæere debuisset Eva, cum serpentem audiret loquentem: nam ignorare non poterat id esse contra naturam ut brutum loqueretur.

Nota. Ut hanc difficultatem evadant, fingunt aliqui serpentem non fuisse locutum cum Eva, sed tantum exemplo suo, decerpente fructus, ad su. æmulationem invitasse, diabolumque ei interius suggestisse: *eritis sicut dii*, etc.

Alii fabulantur serpentem (imo et alia animalia) voce humana fuisse præditum, et eadem in poenam peccati fuisse privatum.

Verum ad rabbinica commenta, et poetarum figmenta hæc releganda sunt; cum non tantum simplici narrationi historicæ, sed communi quoque apprehensioni repugnent, et theologorum sententiæ afferenti hominem in statu innocentiae non nisi exterius potuisse tentari. Unde

Respondemus nos negando assumpt. quamvis enim scire potuerit, facultatem loquendi esse contra naturam bruti; existimare tamen potuit, quod bonus genius in isto bruto loqueretur. Deinde non omnis ignorantia necessario excludenda est ab Eva; cum non habuerit illam scientiæ plenitudinem, quæ perfectam de rebus singulis et individuis notitiam includeret: hanc enim si habuisset, errori et seductioni non fuisset obnoxia; jamvero ipsam seductioni obnoxiam fuisse, patet ex propriis ejus verbis: *Serpens decepit me.*

Inst. I. Homo in statu innocentiae non plus potuit subjacere vitio animæ, quam corporis: atqui ignorantia est vitium animæ; ergo.

R. Disting. min. Ignorantia pravæ dispositionis, qua scilicet falsa pro veris, vel vice versa, approbantur, est vitium animæ; concedo: ignorantia puræ negationis est vitium animæ; nego min. Dico ergo quod in statu innocentiae, si perdurasset, plura potuissent homines ignorare (vel si mavis, nescire) quæ successu temporis per experientiam comperta habuissent.

Ignorantia igitur hæc, quæ potius est non applicatio mentis quam erroneum iudicium, potest admitti in Eva, quæ in casu quidem attendit ad verba loquentis; sed non advertit forsitan, quis, et quomodo loqueretur.

His accedit, quod ante tentationem per inordinatum sui amorem et superbiam protoparentes nostri a recititudine animi deflectere cœpissent, scribente S. P. Aug. lib. XIV de Civ. Dei, cap. XIII. *In occulto autem mali esse cœperunt, ut in aperto in inobedientiam laberentur: non enim ad malum opus pervenirent, nisi præcessisset mala voluntas. Porro malæ voluntatis initium quod esse potuit nisi superbia? Initium enim omnis peccati superbia est*, etc. Vide Jansenium in hoc cap. ad γ . 5.

Inst. II. Ergo etiam Adam dici potuit ista ignorantia laborasse.

R. Quamvis forte aliqui in casibus aliis consequentiam non male admittant, hoc tamen non sequi: quia Adamum non fuisse seductum, sed dumtaxat mulierem, docet Apost. I Timoth. II, item S. P. Aug. lib. mox cit. cap. XI. Unde non peccavit Adam fidem præbendo verbis diaboli, sed nimium complacendo uxori, a qua nec in peccati societate divelli voluit, ne ipsam contristaret vel exacerbaret.

QUESTIO II. — QUID INTELLIGATUR DUM SERPENTI DICITUR γ . 15: *Inimicitias ponam inter te et mulierem, et semen tuum et semen illius, et ipsa conteret caput tuum.*

Nota, horum verborum, *ipsa conteret caput tuum,*

triplicem esse lectionem. Prima est quorundam exemplarium quæ habent in masculino genere : *Ipsæ conteret*, quemadmodum etiam vertunt LXX. et Chaldaeus. Secunda, codices hebræi hoc modo habent : *Ipsam conteret tibi caput* : et ita legit S. Leo. Tertia lectio est : *Ipsa conteret caput tuum*. Ita jam olim romana Biblia, ait Jansenius, frustra frendente Calvino. Sic etiam olim legit S. Ambrosius, lib. de fuga sæculi, cap. VII, et S. P. Aug. lib. XI de Gen. ad litt. cap. XXXVI, similiter legit in feminino *ipsa*. Ita pariter legunt Chrysost., Gregor., Beda, Bernardus, Rupertus et alii.

Resp. et dico : Nulla ex his tribus lectionibus videtur rejicienda.

Prob. I. Est regula generalis, et communiter ab omnibus admissa, quod, quando plures lectiones variant, et in eis nulla est discrepantia (saltem quoad sensum), nulla ex eis sit rejicienda, sed potius omnes admittendæ et ad concordiam revocandæ. Atqui in jam memoratis lectionibus nulla est discrepantia quoad sensum ; ergo etc.

Prob. min. Quia si legatur in genere masculino, tunc refertur ad Christum, qui contrivit caput serpentis passione sua ; qua diabolo abstulit potestatem quam habebat et exercebat in genus humanum. Si in neutro genere, refertur ad semen : semen autem illud est Christus ; ut exponit Apost. ad Galat. III. Si in genere feminino, refertur ad mulierem, per quam intelligi potest vel Eva, vel beatissima Virgo Maria. Utrovis modo intelligatur, sensus erit, ut Eva, vel potius B. Virgo per semen suum, id est Christum, ex ea nasciturum, conterat caput serpentis. Ergo in quocumque genere vertatur, et quomodocumque legatur, nulla est discrepantia quoad sensum.

Prob. II. Quia Deus hic opponit, quasi antagonistas, mulierem cum suo semine serpenti cum semine suo ; ergo insinuat, mulierem cum suo semine contrituram caput serpentis ; sicut e contrario serpens tam mulieris quam seminis ejus calcaneo insidiatur. Jam autem qualibet supra memorata lectio insinuat hunc sensum ; ergo nulla est rejicienda.

Dices. In hebræo vox *Jascuph*, id est, *conteret*, est verbum masculinum. Atqui verbum masculinum cum pronomine feminino jungi nequit ; ergo lectio nostræ Vulgatæ non est admittenda.

R. Negando min. Siquidem Hebræis satis frequens est uti masculino pro feminino, præsertim cum emphasis est, et virile aliquid feminae tribuitur, uti hic contritio capitis serpentini ; vel dum mysterium aliquod subest. Exempla hujus usus dicit a Lapide, haberi Gen. XXVII, 14 ; XXIV, 44 ; XXXVIII, 21 et 25.

Quamquam autem inimicitia et contritio capitis proprie sit poena serpentis infernalis seu diaboli ; tamen etiam ut poena veri serpentis, sano sensu videtur posse exponi : nam homo et serpens sibi capitaliter inimici sunt : ita ut revera homo, viso serpente, statim de occidendo et conterendo capite ejus cogitet ; serpens vero in pratis et sylvis latitans,

ambulantium calcaneo, tanquam parti viciniori insidiatur.

CAPUT IV.

Descripta haec tenus rerum creatione, et hominis transgressione, hic agitur de ejus propagatione. Impius Cain ab interfectum fratrem a Deo maledicitur, fitque profugus, cujus progenies recensetur. Adam genuit Seth, cui nascitur Enos.

QUESTIO I. — A QUO CAIN ET ABEL SACRIFICANDI RITUM ACCEPERINT.

Resp. et dico : Quamvis aliqui satis plausibiliter sustinere videantur, quod ex solo naturæ instinctu Cain et Abel sacrificia sua obtulerint ; rectius tamen loqui videntur qui asserunt, patres Legis naturæ mandante Deo sacrificasse.

Prob. I. Quia Apostolus ad Heb. XI, extollens excellentiam fidei divinæ, eamque commendare volens exemplo antiquorum justorum, §. 4 ita scribit : *Fide plurimam hostiam Abel quam Cain obtulit*. Atqui fides ex auditu est juxta eundem (ad Rom. X) : auditus autem per verbum Christi in N. L. ; ergo in Lege naturæ fuit per verbum Dei ; et consequenter hoc fidei sacrificium mandante Deo Abel obtulisse videtur.

Deinde subjungit Apost. quod per fidem, et per illam plurimam hostiam, justitiæ suæ testimonium consecutus sit : atqui nemo justitiæ suæ testimonium consequitur, nisi operando et præstando ea quæ Deus ad justitiæ consecutionem fieri mandavit ; ergo ex mandato Dei Abel sacrificavit.

Prob. II. Quia S. Athanasius epist. de Nicæna synodo, ritum sacrificandi a Deo originem ducere testatur sequentibus verbis : *Quæ Moyses docuit, eadem ab Abraham observata sunt. Quæ porro Abraham custodivit, eadem Noe et Henoch agnoverunt, distinguentes munda et immunda, et gratiosi apud Deum fuerunt. Abel quoque hujus rei testis habendus est, eorum instructus cognitione, et quæ ab Adam accepit ; magisterio Dei imbutus fuit.* Item Eusebius, lib. I, Demonstr. Evarg. cap. X de oblatibus Veterum sacrificiis ita scribit : *Cujus rei consilium non fortuitum, humanitatisve ortum judico, sed divina quadam ratione excogitatum... salutis impetrandæ causa, etc.*

Prob. III. Ex S. P. Aug. qui epist. 162, edit. Paris. q. 3, agens de sacrificiorum distinctione, docet tam sacrificia legis naturæ, quam sacrificium legis evangelicæ, ab auctoritate divina ortum suum habere. Verba ejus sunt hæc : *In universo tractu seculorum, cum aliud oblatum est ab antiquis sanctis, aliud ab eis, qui nunc sunt, offertur, non humana præsumptione (qua offerrebantur sacrificia idololatrica), sed auctoritate divina, temporibus congrua sacra mysteria celebrantur, non Deus aut religio commutatur. Jamvero certum est quod nostrum sacrificium ex mandato Dei originem suam habeat : ergo et inde originem suam habuerunt sacrificia legis naturæ.*

Prob. IV. Ex parte finis sacrificia etiam vetera

erant erant latreuticæ, vel eucharistica, vel propitiatoria, vel impetratoria : porro quamvis naturali lumine cognoscere possit homo, Deum esse colendum tanquam rerum omnium principium et finem, eique gratias de acceptis beneficiis esse reddendas ; solus tamen Deus novit quis sibi cultus sit impendendus, quibusque præcise mediis in individuo sibi gratias referri velit ; adeoque imprimis sacrificia latreutica et eucharistica originem suam ex mandato Dei habuerunt.

Deinde cum multo minus naturali lumine notum sit, quibus mediis iratus Deus placari velit a peccatoribus, et ad nova beneficia impendenda permoveri : multo magis ipse censendus est auctor sacrificiorum, quatenus propitiatoria sunt et impetratoria. Quis enim mortalium excogitare potuisset, quod loco animæ suæ per peccatum mortuæ, animam pecoris v. g. sacrificando, Deum placare potuisset, nisi id ipsum Deus revelasset ?

Prob. V. Sacrificia vetera sacrificii N. L. præludia fuerunt et figuræ ; ut docet S. P. Aug. lib. X de Civ. Dei, cap. XX. Atqui naturali lumine, nec cruentum, nec incruentum N. L. sacrificium notum esse poterat ; ergo figuras illas homo, revelante Deo, cognoscere debebat.

SOLVUNTUR ARGUMENTA. — Obj. I. Lib. VI. Constitut. Apostolicarum cap. XX dicitur, *Dei amantem Abelem, et Noe et Abraham, atque alios deinceps non jussos, sed naturali aliquo instinctu et lege motos, sponte sua et grato favoris divini sensu victimam Deo obtulisse.*

Item S. Justinus in responsionibus ad Orthodoxos, Q. 85, ait : *Nemo eorum, qui bruta ante Legem immolavit, id Dei jussu fecit.*

R. Ad I, Constitutiones apostolicas, quæ sub larvato S. Clementis Romani nomine emanarunt, nullam in Ecclesia Latina auctoritatem obtinere ; imo et ab ipsis posterioribus Græcis Can. 2 Trullano esse rejectas, ut ab hæreticis depravatas.

Nec immerito : nam præter innumeros errores, quos inter quædam utilia continent, lib. V, cap. X prohibetur absolute, ne laici baptizent. Item lib. VI, cap. XV, jubent rebaptizari eos qui baptizantur ab hæreticis, quia hæretici non sunt sacerdotes. Item lib. VII, cap. XXIV, jubent servari diem sabbati simul et dominicæ etc. ut videre est apud Bellarm. de scriptoribus ecclesiasticis.

Ad II similis potest dari responsio ; cum questionibus illæ non videantur esse S. Justinii martyris : nam Q. 82 et 86 citatur Origenes, et Q. 115 Irenæus, qui et martyr appellatur ; jamvero Justinus martyr, qui in initio sæculi II floruit, utroque illo antiquior fuit : cum et ipse Irenæus lib. V Justinum martyrem adducat tanquam se antiquiorem.

Obj. II. S. Chrysost. Hom. 12 ad populum de Abele dicit : *Nec ab ullo edoctus, nec lege accepta, quæ de primitiis statuerat, sed magistro domestico, anima officii sui conscia, instructus sacrificium illud offerebat.*

Item Hom. 27 in Gen. de sacrificio a Noe oblato

æque clare scribit : *Considera diligenter, clarissime, ex presentibus verbis, quomodo in natura nostra Conditor omnium invenit certam virtutis scientiam. Unde enim (dic, oro,) justo illi hoc in mentem venisset? Nullus erat alius quem videbat, vel a quo disceret, sed principio dixi, Abel ille primigenii hominis filius et a se ipso commotus, magna diligentia oblationem perfecit : sic utique nunc et justus illa et sua voluntate, et arbitrio sano, quantum humanis viribus potuit, censuit, Domino per sacrificia gratiarum actionem offerendam. Ergo nullo docente, sine ulla lege, et ex instinctu naturæ Abel, Noe etc. veteres in Lege naturæ Deo sacrificia obtulerunt.*

R. Distinguendo consequens : Ergo nullo docente, isto scilicet tempore sine ulla lege tunc lata, ex instinctu naturæ sacrificia tunc obtulerunt ; concedo consequentiam : ergo nullo docente, in initio mundi, sine ulla lege saltem Adamo data, sacrificia obtulerunt ; nego consequentiam. Dico ergo quod Abel, Noe, etc. excitante dictamine rationis sacrificia obtulerint ; sed illud rationis dictamen (saltem quoad materiam et modum sacrificandi) non ex solo naturæ impulsu, sed ex accepta a majoribus traditione, maxime vero ab Adamo, acceperant ; ut supra ex S. Athanasio audivimus.

Deinde quidni dici posset, quod S. Chrysost. sententiam contrariam tantisper assumpserit, ut tardior ad sacrificia populum ad eadem alacriter peragenda efficacius permoveret ?

Inst. Nullum Adami sacrificium referi Scriptura : ergo sine fundamento asseritur, quod Abel aliique veteres ritum sacrificandi ab Adamo didicerint per traditionem.

R. Negando conseq. neque enim Scriptura sacra omnium illustrium virorum sacrificia commemorat. Imo ne quidem omnia miranda Christi facta posuit ; ut abunde constat ex Joan. XXI. Verisimillimum ergo esse, quod Adam plurima obtulerit sacrificia, asserit Hugo a S. Victore, alique cum ipso.

Ratio autem, cur illorum Scriptura non meminerit, esse potest, quia illa tantum commemorat sacrificia, in quibus particulare aliquid divinitus accidit : id quod sacrificiis Adami non competit.

Obj. III. Nulla fuit natio tam barbara, quin sua habuerit sacrificia ; ergo signum est quod ex instinctu naturæ sacrificiorum usus promanaverit.

R. Negando conseq. quia barbaræ nationes ex parentum suorum traditione sacrificiorum usum acceperunt. Porro primi eorum parentes imbuti fuerunt magisterio diaboli, qui veluti simia Deum in omnibus imitari conatus est, ut præclare docet Tertull. lib. de Præscriptionibus, cap. XX.

Obj. IV. Naturali lumine cognoscere possumus, Deum habere supremum rerum omnium dominium, maxime autem vitæ et necis ; atqui in oblatione sacrificiorum eum illud dominium habere fatemur ; ergo, naturali lumine ducti, possumus ei sacrificia offerre.

R. Negando conseq. Quia cujus speciei, seu quale sacrificium Deus sibi offerri velit, lumen naturæ non